

NORGES BONDELAG



Oslo, 15. februar 2017

Klima- og miljøminister Vidar Helgesen
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo

Innspill knyttet til evaluering av regional rovviltforvaltning og forvaltning av kongeørn

Generelt

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit viser til møte med Klima- og miljødepartementet 16.12.2016, hvor vi ble bedt om å komme med innspill knyttet til evaluering av regional rovviltforvaltning innen 15.02.2017. Nedenfor følger våre innspill til evalueringen.

Rovviltforliket (Representantforslag 163 S (2010 – 2011)) ble vedtatt av Stortinget 16. juni 2011 som et bredt kompromiss. Bakgrunnen for forliket var målet om redusert konflikt og økt forutsigbarhet i rovviltforvaltningen. Forliket har en bestemmelse om evaluering av forvaltningen og bestandsmål, jf. sitat 2.1.9:

”Forlikspartnerne er enige om at den regionale forvaltningen og de regionale bestandsmålene av rovvilt skal evalueres innen fem år.”

Vi viser til brev av 14.07.2015 fra Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit til Klima- og miljøminister Tine Sundtoft, hvor vi påpeker at en evaluering av rovviltforvaltningen må omfatte en helhetlig vurdering av rovviltpolitikken og konsekvenser for potensialet for norsk matproduksjon basert på norske ressurser. Vi opprettholder vår kritikk av at oppdraget om å evaluere rovviltforliket gikk til NINA uten at landbruksfaglig kompetanse ble trukket inn i arbeidet. På oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet har NIBIO laget en undersøkelse om rovdyrpolitikkenes konsekvenser for beitenæringene, jf. NIBIO vol 2, nr. 63, 2016 - Rovviltbestandenes betydning for landbruk og matproduksjon basert på norske ressurser. Våre organisasjoner er skuffet over at svært lite av funnene i rapporten fra NIBO er trukket inn i forslagene som departementet ønsker innspill på.

Nytt forvaltningsprinsipp er innført etter 20. desember 2016

Med Klima- og miljødepartementets tolking av hjemmelsgrunnlaget for lisensfelling av ulv er det i praksis innført et nytt forvaltningsprinsipp i norsk rovviltforvaltning som både trumfer bestandsmål og rovdyrsoner. Dette innebærer at rovdyrbestandene ikke kan bestandsreguleres når det ikke er skadepotensial knyttet til husdyr på utmarksbeite eller tamrein.

Da rovviltforliket i 2004 ble vedtatt, opprettet Stortinget ei ulvesone med mål om tre årlige helnorske ynglinger. Det var den gang aktiv beitebruk i utmarka i ulvesona. Søknad om lisensfelling av ulv ble da avvist med begrunnelse i at bestandsmålet ikke var nådd. Søknad om lisensjakt på ulv i ulvesona blir også nå avvist, selv om ulvebestanden er langt over bestandsmålet. Begrunnelsen er at det ikke lenger er et skadepotensial da det ikke lenger er sau på utmarksbeite. Sauebøndene er etter at ulvesonene ble opprettet tvunget til å holde sauene borte fra utmarksbeitene gjennom en målrettet forvaltning, jf. Kleivadommen.

Våre organisasjoner mener befolkningen i ulvesonen er ført bak lyset. I de tidligere rovdyrforlikene har det hele tiden vært en forutsetning at rovdyrbestandene skal reguleres gjennom lisensjakt når bestandsmålet er nådd. Stortingspolitikerne som behandlet rovdyrforlikene har aldri gitt uttrykk for at ulvesona skulle bli et ulvereservat når sauen ble borte fra utmarksbeitene. Bestandsmålet er satt for at det skal praktiseres. Dette er det viktigste tiltaket for å begrense konflikten mellom storsamfunnets ønske om å ha ulv og befolkningen som bor inne i ulvesona.

Statsråd Vidar Helgesens stans av lisensjakta for ulv 20.12.2016 viser at verken ulvesone eller bestandsmål lenger er relevante i ulveforvaltningen. Det eneste som er avgjørende er hvorvidt det er husdyr på utmarksbeite i de aktuelle områdene, også når ulven yngler utenfor ulvesonen slik tilfellet er for Osdalsflokken. Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit frykter at dette kan få konsekvenser for forvaltningen av de andre rovdyrartene. Vi mener det er avgjørende at bjørnebestanden i Norge kan reguleres gjennom lisensfelling også når Stortingets bestandsmål om 13 årlige ynglinger er nådd.

I juni 2016 ble det foretatt en endring i kommentar til rovviltforskriften § 3, første ledd, med følgende tekst:

«Uavhengig av bestandsmålet må imidlertid de alminnelige vilkårene for felling være oppfylt, dvs. at felling bare tillates dersom det er et skadepotensial, felling ikke truer bestandens overlevelse og det ikke finnes noen annen tilfredsstillende løsning.»

Slik det er skrevet skal alle vilkårene være oppfylt før skadefelling kan innvilges, uansett viltart. I Miljødirektoratets avslag på søknad fra Aurskog Utmarkslag, Aurskog Bondelag, Aurskog JFF og FNR Akershus om skadefelling av inntil fem ulver foreslår direktoratet at hunder luftes i bånd året rundt, og at de kun er løse på inngjerdet gårdsplass eller i hundegård. Videre foreslår direktoratet at det benyttes beskyttelsesvest på hunder brukt under jakt. Organisasjonene oppfatter vedtaket fra Miljødirektoratet som konflikt drivende og at dette strider mot folks rettsoppfatning.

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit vil påpeke at tilliten til Klima- og miljødepartementet er svært liten etter håndtering av ulvesaken denne vinteren. I ulvesona og tilgrensende områder har rovdyrkonflikten aldri vært høyere enn i dag.

Rovviltnemndene

Våre organisasjoner er kritiske til NINA-rapport nr. 1268 sin evaluering av rovviltnemndene. NINA-rapporten konkluderer med at rovviltnemndene lytter for lite til miljøorganisasjonene og at de for ofte gjør vedtak om å ta ut rovvilt. Denne kritikken er uforståelig. Det er Stortinget som har fastsatt bestandsmål for hvor mange ynglinger det skal være av hver rovdyrart i Norge. Rovviltnemndene kan ikke øke rovdyrbestandene utover bestandsmålet for å imøtekomme miljøorganisasjonene. Rovviltnemndene har en viktig oppgave i å redusere konflikten. Dette gjøres best ved å rette fokus mot de som blir rammet av rovdyrpolitikken. Når bestandsmålet er nådd, skal rovviltnemndene bidra til at rovviltbestanden stabiliseres. NINA-rapporten undervurderer politikernes kompetanse og den jobben rovviltnemndene gjør for å være i dialog med partene i rovdyrforvaltningen. NINA-rapporten likestiller de som blir berørt og de som ikke blir berørt av store rovdyr som likeverdige parter i konflikten. Dette tar vi kraftig avstand fra. De som blir berørt taper næringsinntekter og livsgrunnlaget sitt. Det er helt naturlig at disse personene er sterkt engasjert og bruker tid og ressurser på å snakke med de som sitter i rovviltnemndene. Flertallet av de som ønsker flere rovdyr blir ikke berørt i sitt daglige virke av de vedtakene som rovviltnemndene gjør, og har mindre vilje til å engasjere seg i lokallag for å rovdyreneres interesser.

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit mener rovviltnemndene generelt gjør en god jobb og bidrar til å redusere konflikten. Vi ønsker å styrke rovviltnemndene og mener de må ha et eget sekretariat slik at de blir mer uavhengige i forhold til fylkesmannsembetene. Vi mener vider at rovviltnemndene må oppnevnes fra fylkestingets medlemmer og at dagens system med samisk representasjon bør videreføres. Vi mener dagens administrative grenser må opprettholdes.

Vi viser til følgende sitat fra rovviltforliket i 2011, Representantforslag 163 S (2010–2011);

«Det er et mål at den regionale myndigheten i rovviltforvaltningen skal styrkes».

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit støtter at rovviltnemndene får utvidet myndighet til å fatte vedtak om kvote for betinget skadefelling til å gjelde hele året for ulv, gaupe, jerv og bjørn. Nemndene har i dag denne muligheten i tidsrommet 1. juni – 15. februar. Vi mener rovviltnemndene også må få denne myndigheten når bestandene ligger under bestandsmålet.

Eksakte bestandsmål

NINA-rapporten konkluderer med at eksakte bestandsmål ikke fungerer fordi bestandsmodellene ikke er presise nok for små bestander. De anbefaler derfor å gå over til

glidende bestandsmål slik at det blir mer samsvar mellom bestandsmålet og bestandenes faktiske størrelse. Imidlertid vil ikke rovdyrbestandene svinge mindre dersom man går over til glidende bestandsmål. Vi frykter at miljømyndighetenes vil bruke føre-var-hensyn som begrunnelse for å legge seg i øvre sjikt av et glidende bestandsmål. Dette ser vi allerede i dag for bestandsmålet for ulv som Stortinget har satt til 4 - 6 årlige ynglinger. Her har miljømyndighetene vurdert at man må legge seg i det øvre sjiktet av dette målet på grunn av innavl i ulvebestanden og illegal jakt.

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit mener eksakte bestandsmål gir størst forutsigbarhet og ønsker at dette videreføres i rovdyrforvaltninga.

Omfordele regionale bestandsmål for gaupe og jerv

NINA-rapporten viser at gaupene i region 7 og 8 i stor grad lever av tamrein siden naturlige byttedyr som rådyr er svært lite utbredt i nord. På grunn av at tilgangen på byttedyr er begrenset, kreves det flere hunngauper i bestanden per yngling i nord enn i sør. Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit støtter at bestandsmålet for gaupe reduseres i region 7 og 8. Det er imidlertid et ufravikelig krav at det nasjonale bestandsmålet reduseres tilsvarende. En økning av bestandsmålet for gaupe i Sør-Norge vil øke rovdyrtapene til beitebrukerne i sør og kan ikke aksepteres. Et slikt grep vil øke konfliktnivået.

Beholde forvaltningsområde for gaupe

Gaupe oppfyller jaktbarhetskriteriene etter naturmangfoldloven § 16. Myndighetene regulerer jakta gjennom fastsetting av kvoter. Gaupejakta har vist seg å være effektiv ved at jegerne i stor grad klarer å fylle kvotene som gis. I Sør-Norge reguleres gaupebestanden i dag gjennom kvotejakt. Forvaltningsområde gir blant annet grunnlag for skadefelling av gaupe i beiteprioriterte områder. Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit ønsker å beholde forvaltningsområde for gaupe.

Kartlegging av sauetap som ikke skyldes rovvilt

Det er i flere sammenhenger framsatt påstander om at tapene av sau på utmarksbeite som ikke skyldes rovvilt er store og økende. Det blir videre framsatt påstander om at avlsmålene til den norske kvite sauene gjør at den ikke klarer seg like godt på utmarksbeite som tidligere og at alveld, flott, predasjon av rødvilt gjør at flere sauer dør.

Det stilles strenge krav til dyrevelferd for sau på utmarksbeite. Over 75 % av sauene som går på utmarksbeite er knyttet til Organisert Beitebruk (OBB). Beitebrukerne samarbeider om jevnlig tilsyn på beitet og jobber aktivt for å redusere tapene. Dette innebærer avl på dyr med gode beiteegenskaper, nye teknologi som f. eks. radiobjeller, kvalitetssikring av beiter, bedre og hyppigere veterinærkontroller og bedre organisering og kunnskapsutveksling mellom sauebønder. Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit mener disse tiltakene har ført til at normaltapene for sau på utmarksbeite har gått ned de siste årene. Dette bekreftes fra NIBIO vol 2, nr. 63, side 32, hvor tapene på utmarksbeite i «rovdyrfrie» Hordaland er nesten halvert siden 1996.

NINA konkluderer også med at man ikke fullt ut kan forklare nedgangen i antall sau som omsøkes erstattet for rovdyr tap, jf. sitat fra NINA rapport 1268:

«(6) De siste årene har det vært en reduksjon i antall sau omsøkt som rovdyrdrept som er vanskelig å forklare. Det kan kanskje delvis skyldes en reduksjon i antall gauper i noen regioner, og en mer utbredt bruk av tidlig nedsanking i en del områder med jerv. I tillegg har det vært mer utstrakt bruk av skadefellinger på bjørn utenfor bjørnesonene. En mer detaljert analyse av dette er nødvendig for å forstå mekanismene.»

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit mener det er positivt med mer kunnskap om tapsårsaker for sau på utmarksbeite, men forutsetter at slike undersøkelser tar utgangspunkt i husdyrholdet og beitebruken.

Nytt erstatningssystem for husdyr drept av rovvilt.

Vi viser til at et partssammensatt utvalg vurderte flere modeller i 2011 og at ny erstatningsforskrift ble vedtatt i 2012. Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit forutsetter at et nytt erstatningssystem må bygge på Naturmangfoldloven § 19, sitat:

«Når husdyr og tamrein blir drept eller skadet av rovvilt, yter staten full erstatning for tapet og følgekostnadene i samsvar med forskrift gitt av Kongen.»

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit forutsetter videre at formålet med en ny erstatningsordning må være at beitebrukerne får dekket det reelle tapet knyttet til rovdyr.

Mer effektiv jervejakt

Lisensperioden for jakt på jerv er fra 10. september til 15. februar. Jaktens funksjon for å regulere jervebestanden er ikke god nok. Antall jerv som felles av lisensjegere ligger langt under halvparten av jervekvoten. Mørketida gjør at det er spesielt krevende å lykkes med lisensjakta i Troms og Finnmark. I andre deler av landet er det selve terrenget som skaper utfordringer for jakta. Etter rovdyrforliket i 2004, hvor Stortinget satte mål om 39 årlige ynglinger, har jervebestanden i samtlige år ligget over bestandsmålet. Dette har ført til at tapene av husdyr og tamrein til jerv i disse årene har vært større enn det Stortinget har forutsatt.

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit støtter forslag om å institusjonalisere ekstraordinær felling som et verktøy for å regulere bestander av gaupe og jerv. For jerv er det avgjørende at disse ekstraordinære uttakene skjer i lisensjaktperioden fram til 15. februar, slik at man slipper hiuttak.

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit er positiv til at det nå gjennomføres tiltak for å øke effektiviteten i lisensfelling av jerv, som jaktkurs, forsøk med bruk av kunstig lys på jerveåter og elektronisk alarmer på jervebåser.

Flerartsforvaltning

NINA har i sin rapport foreslått rovdyrsoner med flerartsforvaltning. NIBIO konkluderer i sin rapport med at høy rovdyrbelastning fører til betydelig reduksjon i beitebasert landbruk, jf. sitat:

«Områder med antatt høy rovdyrbelastning skiller seg imidlertid ut med en mer negativ utvikling enn landet for øvrig. Denne samlede rovviltbelastningen ser ut til å være knyttet til kombinasjonen av rovviltarter i et område. Avstand til Sverige, hvor det er store rovviltbestander, vil nødvendigvis også ha betydning. Det ser ut til at beitebasert landbruk, under høvelige forhold og med støtte i forebyggende tiltak, kan tilpasse seg forekomst av gaupe og jerv på nåværende nivå. I forvaltningsområdene for bjørn eller ulv er det ytterst krevende å drive beitebasert landbruk når rovdyrene er etablert i området. Det er påvist en markert negativ utvikling i landbruket i slike områder.»

Vi viser til at en samlet energi- og miljø komite, under behandlingen av St.meld. Nr 15 (2003-2004) - rovvilt i norsk natur, skriver følgende jf. sitat Innst. S. nr. 174 (2003-2004):

"Komiteen vil understreke at den todelte målsettingen skal opprettholdes og mener at det fortsatt skal være mulig med levedyktig næringsvirksomhet i områder med rovvilt».

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit er kritisk til flerartsforvaltning av store rovdyr i samme sone. NIBIO-rapporten viser at dette fører til ekstra store rovdyr tap for beitebrukerne og at det er etablert en buffersone på 30 km på utsiden av disse rovviltsonene hvor det er svært høye tap av beitedyr på utmarksbeite.

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit mener soner med flerartsforvaltning fører til at den samlede belastningen for grunneiere og beitebrukere blir for stor og at dette strider mot det todelte målet i rovdyrpolitikken.

Nei til samordnet jervesone i Sør-Norge

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit sier nei til en samordnet jervesone i Sør-Norge. Vi mener ansvaret for forvaltning av jerv i Sør-Norge fortsatt må ligge hos rovviltnemndene. Ynglesone for jerv blir opprettet gjennom de regionale forvaltningsplanene som hver rovviltnemnd utformer og vedtar. Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit mener det ligger et forbedringspotensial i bedre dialog og samordning mellom rovviltnemndene i Sør-Norge.

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit frykter at en stor jervesone i Sør-Norge vil redusere rovviltnemndenes myndighet og føre til sentralisering av

rovdyrforvaltningen. Dette er i strid med Stortingets intensjon under behandlingen av St.meld. Nr 15 (2003-2004) - rovvilt i norsk natur, jf. Innst. S. nr. 174 (2003-2004).

Kontaktutvalget for rovvilt

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit mener det sentrale kontaktutvalget for rovvilt har en funksjon som møteplass mellom organisasjonene og rovviltmyndighetene og bør videreføres. Det er avgjørende at politisk ledelse i KLD anerkjenner uenigheten mellom partene i utvalget og har realistiske forventninger til i hvilken grad utvalget kan komme til enighet i spørsmål om rovviltforvaltning. Særlig når konfliktnivået er høyt mener vi utvalget har en viktig funksjon.

Kongeørn - skadefellingsregime og myndighet om kvoter

Vi viser til rovviltforskriften § 1 jf. sitat;

«Innenfor en slik ramme skal forvaltningen også ivareta hensyn til næringsutøvelse og andre samfunnsinteresser».

Kongeørn som jager sau, separasjon av søye og lam, angrep, skader og flokking av unger er klare tegn på kongeørnskader i et beiteområde. Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit mener krav om vesentlig skade ved skadefelling av kongeørn, jf. rovviltforskriften § 12, må reduseres ved kongeørntap over flere år i et beiteområde.

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit mener uttak av skadegjørende ørn ikke må begrenses ved krav om identifisering av skadegjørende individ, jf. rovviltforskriften § 12. Dette kravet må kunne fravikes, helt eller delvis, i spesielt belastede områder eller situasjoner. Dette er beskrevet i Miljødirektoratets rapport M470 - Forvaltning av kongeørn i Norge (side 32).

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit mener kongeørn må bli en del av rovviltnemndenes ansvarsområde på lik linje med de øvrige rovviltartene. Rovviltnemndene må ha uttale- og vedtaksrett til å vurdere hva som er en skadelignende situasjon, samt vedtaksrett for gjennomføring av aktuelle tiltak. Vi viser også til innspill fra Kontaktutvalg for rovviltforvaltning om skadefelling av kongeørn.

Kongeørn - forsøksprosjekter

Norges Bondelag, Norsk- Bonde og Småbrukarlag og Norsk Sau og Geit er positiv til at det er satt i gang forsøksprosjekt om skader på beitedyr fra kongeørn i Rissa og i Troms. Det er vesentlig at forsøksprosjektene avklarer samspill og vekselvirkning mellom tap av sau og rein til kongeørn. Det er svært viktig at prosjektet i Troms omfatter beitenæringa totalt, herunder både sau og reinsdyr. Erfaringer fra Rissa tilsier at det kan være store tap av sau og lam til kongeørn et år, mens det i påfølgende år er mindre tap. Ofte er nedgangen i tap av sau og lam sammenfallende med økte tap av rein og kalv til kongeørn, og vice versa.

Det er også viktig at prosjektene synliggjør aktuelle samspillseffekter mellom kongeørn og havørn på beitedyr. For å få fram best mulig kunnskap om skadeeffekter på beitedyr vil det være aktuelt å felle kongeørn som en del av prosjektet. Vi forventer at KLD stiller seg positiv til dette dersom det blir aktuelt. Prosjektene bør minimum gå over 3 år for å kunne framskaffe tilstrekkelig ny kunnskap om forvaltningen av beitenæring og ørn.

Avslutningsvis vil vi gjenta at tilliten til Klima- og miljødepartementet`s oppfølging av rovviltforvaltninga er svært lav og at konfliktnivået mellom partene, særlig i forhold til ulv, aldri har vært høyere enn i dag.

Med hilsen

Lars Petter Bartnes
Norges Bondelag

Tone Våg
Norsk Sau og Geit

Merete Furuberg
Norsk Bonde og Småbrukarlag